הלכה · משנה תורה · מפרשים · משנה למלך · ספר זרעים

משנה למלך על משנה תורה, הלכות מתנות עניים

רבי יהודה רוזאניס

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

משנה למלך על משנה תורה, הלכות מתנות עניים

רבי יהודה רוזאניס

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/משנה-למלך-על-משנה-תורה-הלכות-מתנות-עניים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה טו 4
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ד 9
פרק ד 10
הלכה ט 10
הלכה כז 10
פרק ה 14
הלכה ג 14
הלכה יז 22
פרק ו 24
הלכה ז 24
הלכה טו 29
פרק ז 29
הלכה י 29
הלכה יב 29
פרק ח 30
הלכה א 30
הלכה ד 30
הלכה ט 30
פרק ט 30
הלכה יג 30

פרק א

הלכה טו

כמה היא שיעור הפאה וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ק דפאה הלכה א' הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן אית תני הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה נפיק מביניהון והן חד מן ס' מן דמר דפאה יש לה שיעור מלמטן מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים מן דמר הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשרות ע"כ. וכתב הר"ש בריש פאה דלמ"ד יש לה שיעור למטה אם נתן פחות מששים מה שנתן נתן דאין יכול לחזור ולזכות בו אע"ג דיש לה שיעור אבל לענין מעשר בין מה שנתן בין מה שחזר והוסיף הכל חייב במעשר דאין עליו תורת פאה לעולם עד שישלים לששים ולמ"ד דאין לה שיעור למטן מה שנתן תחלה פחות מששים כבר נפטר השדה בכך מן הפאה וכל מה שמוסיף אחרי כן אין עליו תורת פאה וחייב במעשר ומתני' דקתני אחד ששים מדרבנן ע"כ. ונראה דאף למ"ד דמה שנתן תחלה פחות מששים נפטר השדה בכך ומה שמפריש אח"כ חייב במעשר היינו דוקא כשהיה בדעתו בתחלה כשהפריש פחות מששים שלא להפריש יותר ומש"ה אם חזר ונמלך ורצה להפריש יותר חייב במעשר אבל אם היה בדעתו להפריש יותר כל מה שמפריש אח"כ גם כן פטור ממעשר דאטו המניח פאה בשנים או בשלשה מקומות הנאמר שהמקום האחד נפטר מן המעשר והמקומות האחרים חייבים והא דתנן בפ"ד דתרומות תרם ועלה בידו אחד ששים תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות כו' התם מיירי שתרם מאומד והיה בדעתו להפריש יותר ועלה בידו אחד ששים אמרינן שאף שהיה בדעתו להפריש יותר מ"מ כיון שכבר נשלם השיעור אף שהוא לעין רעה אינו צריך לתרום ואם חזר והוסיף חייב במעשר אבל אם עלה בידו פחות ששים אף שכבר נפטר מן התורה מ"מ כיון שהיה בדעתו להפריש יותר ובמה שהפריש לא הפריש אפי' שיעור הפחות דרבנן יחזור ויתרום כמות שהוא למוד או אחד מארבעים או אחד מחמשים דלא תימא כיון שאם עלה בידו אחד ששים לא היה צריך לתרום השתא נמי א"צ לתרום אלא להשלים אחד ששים אלא כיון שצריך לתרום תורם כמו שהוא למוד ואם היה למוד לתרום אחד מארבעים משלים לאחד מארבעים ופטור מן המעשר אבל אם בתחלה היה דעתו לתרום פחות ששים פשיטא שנפטר הכרי ואם בא להוסיף חייב במעשר. שוב ראיתי להרא"ש בפ"ד דתרומות עלה דמתני' דהמפריש מקצת תרומה וכו' דמוקי לה בשדעתו עדיין להפריש השאר ע"כ. ונראה שכיון הרב למה שכתבנו משום דפשטה דמתני' מוכח דמה שחוזר ומוציא ממנו תרומה עד שישלים

השיעור הוי תרומה ופטור מן המעשר ואם לא היה בדעתו להפריש יותר פשיטא שכבר נפטר הכרי ומה שהיה מפריש יותר היה חייב במעשר ור"מ לא היה אומר בזה אף מוציא הוא למקום אחר דאם כן היה תורם מן הפטור על החיוב אלא ודאי דמתני' איירי כשהיה דעתו להפריש יותר ומש"ה מוציא ממנו תרומה וזה התוספת פטור מן המעשר ור"מ ס"ל דאף מוציא ממנו למקום אחר. ועדיין נשאר אצלי לדקדק בדברי הירושלמי הללו דמסיום דברי הר"ש דסיים וכתב ומתני' דקתני אחד משששים ומדרבנן משמע דלמ"ד דפאה יש לה שיעור למטן שיעורי ששים הוא מן התורה ובזה הוא דפליגי דמר אית ליה דשיעור ס' הוי מן התורה ומר אית ליה דהוי מדרבנן וזה הוא דבר תימה בעיני דלא מצינו בשום מקום מי שיאמר דשיעור ששים לפאה יהיה מן התורה ולא ידעתי גם היכא רמיזא בקרא שיעור זה דששים ואדרבא תרומה יש לשיעורה רמז בכתוב ואילו פאה אין לה רמז כלל ומהאי טעמא לא תני תרומה בכלל דברים שאין להם שיעור וכמו שכתבו התוס' ורש"י בס"פ ראשית הגז. אשר על כן נראה לי אליבא דכ"ע שיעור ששים לא הוי כי אם מדרבנן אלא דנחלקו במתני' דהפאה אין לה שיעור דמר אמר אין לה שיעור למעלן אבל יש לה שיעור למטה ואף ששיעור זה הוא מדרבנן לא יצדק לומר אין לה שיעור למטן כיון שמדרבנן יש לה שיעור ומר אמר דאין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ואף שיש לה שיעור מדרבנן מ"מ כיון דמן התורה אין לה שיעור יצדק לומר אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ועל זה הקשו מה נפיק מן ביניהון כלומר כיון דאליבא דכ"ע מדרבנן יש לה שיעור שהוא אחד משששים למאי נפקא מינה אם יצדק לומר שאין לה שיעור למטה או שיש לה שיעור למטה. ומכאן נמי יש להוכיח דאליבא דכ"ע שיעור ששים הוא מדרבנן דאי לא מה הקשו מה נפיק מן ביניהון וכי יש נפקותא גדולה מזו דלמר הוא מן התורה ולמר הוי מדרבנן אלא ודאי דאליבא דכ"ע הוי מדרבנן ומש"ה הקשו מה נפיק ותירצו דאליבא דמ"ד דלא יצדק לומר אין לה שיעור למטה כיון שחכמים חייבו אותו ליתן ששים מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים כלומר דכיון דחכמים תקנו ס' לא מיקרי פאה עד ס' ולמ"ד דיצדק לומר אין לה שיעור למטן כיון דמן התורה אין לה שיעור מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשר. וראיתי לרבינו בפ"א מה' מעשר דין ט"ו שכתב המפריש מקצת מעשר אינו מעשר כו' וכן כתב בפ"ג מהל' תרומות הלכה ג' המפריש מקצת התרומה אותו המקצת אינו תרומה. והראב"ד בשני מקומות הללו השיג עליו בדין זה כתב דמה שתרם ועשה קדושים הם ופירשה למתני' בדרך אחר יע"ש. ולפי מה שאני סבור רבינו פסק כמ"ד מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר דכל דבר שיש לו שיעור שהוא מדרבנן אם נתן פחות מכשיעור לא עשה

ולא כלום ומש"ה גבי תרומה דאף דאין לה שיעור מן התורה אם נתן פחות מכשיעור שחייבו חכמים אותו המקצת אינו תרומה והרי הוא טבל גמור וצריך להפריש ממנו תרומה ואף דגבי פאה מפשטה דירושלמי משמע דאם חזר והוסיף והשלים לשיעור מה שהפריש בראשונה למפרע נעשה פאה ופטור מן המעשר הכא גבי תרומה אף אם חזר והפריש המקצת האחר מן הכרי אינו נעשה המקצת הראשון תרומה למפרע דלא מצינו בשום מקום דבר שהוא טבל שתעשה תרומה למפרע והחילוק הוא מבואר ופשוט:

ועל הראב"ד יש לתמוה דבשלמא גבי תרומה אפשר לומר דאם הפריש מקצת תרומה שאותו המקצת יהיה לו דין תרומה כיון דמן התורה אין שיעור לתרומה אך גבי מעשר ששיעורו קצוב מן התורה איך כתב דמה שתרם ועשה דקדוש הוא הא מדברי הירושלמי נראה דאליבא דכ"ע כל דבר שיש לו שיעור למטה אם נתן פחות מכשיעור אין במעשיו כלום. ואפשר לומר דמה שכתב הראב"ד דאותו המקצת יש לו דין תרומה הוא כשחזר והפריש מכרי זה המקצת האחר דהמקצת הראשון נעשה מעשר למפרע משעה ראשונה דומיא דמה שכתבנו גבי פאה שאם חזר והשלים לשיעור נעשה למפרע מה שנתן תחלה משום פאה פאה ופטור מן המעשר. והנה תירוץ זה מלבד שהסברא אינה נכונה בעיני לדמות תרומה לפאה וכדכתיבנא לעיל הרואה יראה מדברי דאף שלא חזר והפריש מ"מ מה שהפריש יש לו תורת תרומה ויכול הכהן לאוכלה שהרי הביא ראיה לדבריו מדאמרינן הממעט במעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים ובודאי דמיירי בשעדיין לא הפריש המקצת האחר דאם הפריש אין פירותיו מתוקנים אלא ודאי דמיירי כשלא חזר והפריש וקאמר דמעשרותיו מתוקנים. והנראה אצלי הוא דס"ל להראב"ד דמתני' דתרומות מיירי במפריש מקצת מעשר או תרומה ודעתו עדיין להפריש השאר ומש"ה כתב דמה שהפריש יש בו קדושת תרומה או מעשר ולא הוי טבל וההיא דירושלמי דפאה דמשמע דכל דבר שיש לו שיעור למטה אם הפריש פחות מכשיעור דלא עשה ולא כלום מיירי בשדעתו שלא להפריש יותר ומש"ה כיון שיש בו שיעור וזה רצה להפריש פחות מכשיעור אין במעשיו כלום וכבר כתבתי למעלה דהר"ש פירשה למתני' דתרומות בשדעתו להפריש יותר אך רבינו בפירוש המשנה ובחבורו סתם ולא פירש ונראה דס"ל דמתני' איירי בשאין דעתו להפריש יותר ומש"ה פסק דאותו המקצת שהפריש אינו תרומה והרי הוא כחלק הכרי וס"ל דאין הפרש בזה בין תרומה למעשר וס"ל דאף בתרומה דאין לה שיעור מן התורה מ"מ כיון דחכמים נתנו שיעור אם רצה להפריש פחות מכשיעור ולא היה בדעתו להפריש יותר אותו המקצת אינו תרומה משום דפסק כדברי האומר דפאה יש לה שיעור למטן וכדכתיבנא. והראב"ד גם כן מודה לרבינו

דאם לא היה דעתו להפריש יותר שאותו המקצת שהפריש הוא טבל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. ואפשר דמה שהכריחם להראב"ד ולהר"ש לפרש מתני' בשדעת להפריש יותר ולא פירשוה בשאין דעתו להפריש יותר ומש"ה מה שהפריש אינו כלום וכסברת רבינו הוא משום דס"ל דכל דבר שאין לו שיעור מן התורה אם רצה להפריש פחות משיעור כבר נפטר במה שמפריש ונשאר השאר חולין וכסברת האומר דפאה אין לה שיעור למטה ולפי זה מתני' דקתני דמפריש מקצת תרומה דמוציא ממנו תרומה קשיתיה דכיון דתרומה אין לה שיעור אף שלא רצה להפריש יותר מ"מ מה שהפריש תורת תרומה עליו: הכלל העולה ממה שכתבנו דמעשר שיש לו שיעור מן התורה אם רצה לתרום פחות מן השיעור ולא היה דעתו להפריש יותר אליבא דכ"ע אותו המקצת שהפריש הוא טבל גמור והרי הוא חלק מהכרי כמו שהיה מקודם וצריך להוציא מזה המקצת המעשר המחוייב בו ואליבא דרבינו צריך להוציא מיניה וביה ולא ממקום אחר. ואם עשר פחות מהשיעור ובדעתו עדיין להפריש את השאר אליבא דכ"ע מה שהפריש הוא מעשר גמור וחוזר ומפריש מהכרי ומשלים השיעור ואליבא דהר"ש והראב"ד אינו מוציא מהכרי הזה מעשר על טבל אחר גמור שיש לו ואם תרם פחות מכשיעור אם היה בדעתו להפריש השאר הדין שוה למעשר וכמו שכתבנו ואם לא היה דעתו להפריש יותר בזה אליבא דרבינו דינו כדין מעשר ואותה התרומה הרי היא טבל גמור וצריך להפריש ממנה התרומה המחוייבת בה דכיון דיש לה שיעור מדרבנן חשוב כמעשר אך להר"ש ולהראב"ד אני מסתפק דאפשר דס"ל דכיון דמן התורה אין לה שיעור אם רצה לתרום פחות משיעורא דרבנן אותו המקצת שהפריש הוי התרומה ונפטר הכרי ואם רצה עוד לחזור ולתרום זה התוספת חייב במעשר וכסברת מ"ד בירושלמי מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשר וגבי פאה אם הפריש פחות משיעור ובדעתו להפריש יותר אליבא דכ"ע בין מה שהפריש בתחלה בין מה שחזר ונתן אח"כ הכל פטור מן המעשר אך אם לא היה דעתו להפריש יותר בזה נחלקו בירושלמי בריש פאה וכמו שכתבנו: ועדיין אני מסתפק במפריש כשיעור ודעתו להפריש יותר אם מה שחזר והפריש יש לו דין פאה להפטר מן המעשר דאפשר דדוקא כשהפריש פחות מכשיעור אז הוא דאמרינן דאם דעתו להוסיף עוד אף ההוספה פטור מן המעשר אבל כשהפריש כשיעור אף שדעתו להוסיף התוספת חייבת במעשר ומ"מ פשיטא בהפריש פחות מכשיעור שאם דעתו להוסיף עוד שאף שהוספה היא יותר מהשיעור שהכל פטור מהמעשר אך בשכבר הפריש כשיעור ודעתו להוסיף בזה הוא דמספקא לי. והא דתנן בפ"ד דתרומות תרם ועלה בידו אחד מס' תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשר אף דנימא

דהתם מיירי שהיה דעתו להפריש אחד ממ' או אחד מנ' ואפ"ה אמרי' דאם עלה בידו אחד מס' ההוספה חייבת במעשר מ"מ נראה דלא דמי לנדון דידן דשאני התם דדעתו היה להפריש מה שעלה בידו דוקא אלא שטעה באומד שהיה סבור שתרם אחד ממ' או אחד מנ' ועלה בידו אחד מס' בזה הוא דאמרי' דאם הוסיף ההוספה חייבת במעשר אבל כשלא טעה באומד אלא שדעתו הוא לתרום ולחזור ולתרום בזה אפשר דכי היכי דאם תרם הכל בבת אחת הכל דין תרומה יש לו הכי נמי במי שדעתו לתרום ולחזור ולתרום הכל דין תרומה יש לו. וראיתי בירושלמי פ"ק דפאה עלה דמתני' דלעולם נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח דקאמר מתני' ב"ש היא דב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וכתב דמשמע ליה דמיירי בשנתן פאה שכבר נפטר הימנה ואחר כך בא להוסיף עליה דכל מה שמוסיף פטור מן המעשר לב"ש מטעם הפקר אף שלא חל עליה שם פאה ולב"ה לא מיפטר התוספת ממעשר משום דלא הוי הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים. ולכאורה היה נראה דס"ל לירושלמי דכל שהפריש כשיעור אף שדעתו להפריש יותר התוספת חייב במעשר דאי לא מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כב"ש לוקמה כב"ה ומיירי במי שדעתו היה להפריש יותר מ"מ נראה דאין מכאן ראיה דאפשר דס"ל דמתני' סתמא קתני לעולם הוא נותן כלומר בין שהיה דעתו להוסיף בין שהיה דעתו שלא להוסיף לעולם הוא מוסיף והולך ופטור מן המעשר וכפי זה אמרו דמתני' ב"ש היא והרואה יראה דהירושלמי תיבת לעולם קשיתיה ומש"ה אוקמוה כב"ש. וראיתי להר"ן בפ"ק דנדרים דף ו' עלה דההיא דאמרי' יש יד לפאה או אין יד לפאה כו' דהבעיא כגון דבאוגיא קמייתא איכא שיעור פאה ומיבעיא ליה היכא דחזר ואמר והדין אי הוי יד או לא משמע דפשיטא ליה לתלמודא דאף שכבר הפריש כשיעור אם חזר והוסיף יש לו דין פאה ולא מיבעיא ליה אלא אם יש יד או לא. וליכא למימר דנהי דמשום פאה לא מהני מ"מ הוי הפקר דהא פשיטא דאין הלכה כב"ש אלא כב"ה וכיון דמטעם פאה לא מהני פשיטא דלא מהני מטעם הפקר. ומ"מ נראה דאין מכאן ראיה כלל לפי שאני סבור דכל אותם הבעיות שנסתפקו שם אם יש יד או לא הוא דוקא במתפיס בתוך כדי דיבור דהא גבי נדרים דפשיטא לן דיש יד המתפיס עצמו בנזיר ואומר ואני לא הוי נזיר אלא בתוך כדי דיבור של חבירו ולפי זה פשיטא דאם לאחר כדי דיבור שהפריש הפאה חזר ואמר על אוגיא אחרת והדין פשיטא דלא אמר כלום דאין כאן ידים כלל אלא מיירי בתוך כדי דיבור ותוך כדי דיבור כדיבור דמי ומש"ה אף שכבר הפריש כשיעור אם חוזר והפריש יש לו דין פאה דחשיב כאילו הפריש הכל בבת אחת כיון שהיה הכל תוך כדי דיבור: וראיתי להרב בעל קרית ספר בפ"ב מה' מתנות עניים שכתב ואם הוסיף נמי על שיעור

הפאה פטור מן המעשר כיון שנותנו בתורת פאה הוי כדין פאה נראה דמיירי כשנתן הכל בבת אחת דאם כבר נפטר מן הפאה ואח"כ בא להוסיף עליה לא מיפטר התוספת כו' ע"כ. ועדיין אין מדברי הרב ראיה דאפשר דמיירי בשלא היה דעתו להפריש עוד אבל אם היה דעתו להפריש חוזר ומפריש כל מה שירצה והכל פטור מן המעשר. וראיתי לרבינו בפ"ב מה' מתנות עניים דין י"ג בעל הבית שנתן פאה לעניים ואמרו לו תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זה וזה פאה ע"כ. ולכאורה נראה דמיירי אף שנתן להם בתחלה שיעור פאה אפ"ה אם חזר ונתן להם הכל דין פאה יש לו ופטור מן המעשר. ומ"מ ע"כ דברי רבינו הללו צריכין תלמוד שהרי מפשט דבריו נראה דכשנתן פאה לעניים לא היה דעתו להפריש עוד וכבר הוכחנו לעיל דאליבא דכ"ע אם הפריש כשיעור ולא היה דעתו להפריש עוד אם חזר ונתן הכל פטור מן המעשר וזה פשוט מהכל וא"כ ע"כ דברי רבינו הללו אף שהם סתומים צ"ל דמיירי שהיה דעתו להפריש עוד וא"כ אף אנו נאמר דמיירי שהפריש בתחלה פחות מכשיעור והיה דעתו להשלים לכשיעור ואמרו לו העניים תן לנו מצד זה ונתן להם זו וזו פאה אף שמה שנתן להם מצד אחר היה בו שיעור פאה. גרסינן בירושלמי פ"ק דפאה תני אין אומרים לו הבא גמלים וטעון מתני' ביותר מכשיעור אבל כשיעור אומרים לו הבא גמלים וטעון וכבר הביא הר"ש זה הירושלמי עלה דמתני' דאין פוחתין ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

פרק ב

הלכה א

כל אוכל שגדוליו מן הארץ כו'. כתב הר"ש דאין חייב בפאה מן התורה אלא דגן תירוש ויצהר דומיא דתרומה וכ"כ התוס' בפרק בא סימן (דף נ') ובפ' ד' דפסחים (דף נ"ו) ובפרק ז' דשבת שם (דף ס"ח) יעו"ש:

הלכה ד

שדה שקצרוה כותים כו'. גרסינן בירושלמי מתניתין כשקצרוה לאבדה אבל אם קצרו שלא לאבדה חייבים אמר רבי אושעיא ואפילו תימא כשקצרוה שלא לאבדה פטורה מאחר שהפאה נתנת במחובר לקרקע, ועיין במ"ש רבינו בפירוש המשנה ודוק:

פרק ד

הלכה ט

זרעים הנמצאים בחורי הנמלים וכו'. עיין במרדכי סוף חולין דהקשה רבינו משולם לרבינו ברוך דאמאי לא אזלינן בתר רובא דרובא דקמה דבעה"ב הוא ותירץ לו שני תירוצים חדא כדמסיק טעמא דכתיב עני ורש הצדיקו ותו אמאי לא נימא משום כל קבוע כמחצה על מחצה דמי דכל דבר שאינו ב"ח כל מקום שמונח שם קביעותו דהא אינו יכול לילך משם דהא אמרינן ט' שרצים וצפרדע אחד ביניהם וגם גבי ט' ציבורין כו' הואיל והונח שם הוי מקום קביעותו ע"כ. וכוונת דבריו נראה שכאן היה קבוע צבור של בעה"ב וצבור של עניים וא"כ הו"ל קבוע כיון שניכר מקום האיסור. אך אני תמיה דהא קי"ל ובנמצא הלך אחר הרוב הרי דאע"פ שהיה כאן איסור קבוע כל שלא ראינו שפירש ממקום קביעותו אזלינן בתר רובא ואמרי' כל דפריש מרובא פריש וא"כ ה"נ בחורי הנמלים אף שהיה כאן איסור קבוע ניזיל בתר רובא דומיא דההיא דאמרינן ובנמצא הלך אחר הרוב: (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בה' שאר אבות הטומאה):

הלכה כז

מי שהיו לו ה' גפנים וכו'. הנה דעת רבינו הוא דלחיובא בעינן תרתי דהיינו בצרם ליין ולא שייר ובבצר אחד מהם פטור כגון בוצר לאוכלם ענבים אפי' לא שייר או שייר אפי' שבצר לעשות יין והראב"ד השיגו בזה וכתב לא כן הסוגיא אלא חייב בכל אע"פ ששייר ע"כ. והנה דעתו הוא דכל שבצר לעשות יין לעולם חייב ואין חילוק בין שייר ללא שייר ולא נתבאר בהראב"ד בבוצר לאכול ענבים מאי דעתיה אי ס"ל דלעולם פטור וכדעת רבינו ולפי זה להראב"ד שייר או לא שייר אינו מעלה ומוריד כלל אלא הכל תלוי בתכלית הבצירה לאיזה דבר הוא דאם הוא לאכול ענבים לעולם פטור ואם הוא לעשות יין לעולם חייב ולפי זה לא פליג עליה דרבינו אלא בחדא מילתא דהיינו בבוצר לעשות יין ושייר דלרבינו פטור ולהראב"ד חייב או דלמא דלהראב"ד כל שלא שייר אף בבוצר לאכול ענבים חייב דלדידיה בעינן תרתי לפטורא דהיינו בוצר לאכול ענבים ושייר אך בבצר אחד מהם חייב כגון לא שייר אפי' שבצר לאכול ענבים או שבצר לעשות יין אע"פ ששייר ולפי זה פליג עליה דרבינו בתרתי דהיינו בבוצר לאכול ענבים ולא שייר וכן בבוצר לעשות יין ושייר דלרבינו פטור בשניהם ולהראב"ד חייב בשניהם ובירושלמי פ"ג דפאה עלה דמתני' דהמחליק בצלים איתא ר' זעירא אמר המלקט שבלים לעיסתו אפי' כל שהוא פטור מן הפאה ר' אליעזר אומר אפי' במגל א"ר יוסי והוא ששייר והתני

היו לו ה' גפנים והוא בוצרן ומכניסן לתוך ביתו פטור מן הפרט כו' וחייב בעוללות א"ר יודן כאן בגמורות כאן בשאינן גמורות אר"י ואפי' תימא כאן וכאן בגמורות וכאן וכאן שאינן גמורות תמן כשבקש לאוכלם ענבים ברם הכא כשבקש לעשותם יין הדא ילפא מן ההיא וההיא מן הדא הדא ילפא מן ההיא שאם בקש לאוכלם מלילות ואפי' לא שייר ההיא ילפא מן הדא שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר ע"כ. והנה לדעת רבינו דברי הירושלמי הללו אתו כפשטן דר' זעירא אמר דמלקט שבלים לעיסתו דפטור והנה מלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין ומלקט שבלים לאוכלן מלילות הוי דומיא דבוצר ענבים לאוכלם ענבים ור"י אמר דהא דמלקט שבלים לעיסתו דפטור והוא דשייר אז הוא פטור אך אם לא שייר חייב והקשו לזה מהתוספתא דתני מי שהיו לו ה' גפנים כו' דפטור ומלישנא דמי שהיו לו ה' גפנים והוא בוצרן משמע דמיירי בדלא שייר ואפ"ה קתני דפטור והיכי קאמר ר"י והוא דשייר ור' יודן רצה לחלק דההיא דשבלים מיירי בגמורות ומש"ה התנה ר"י והוא דשייר דאם לא שייר מיחזי כמלקט לשוק וחייב ובריית דגפנים דקאמר דאפי' לא שייר פטור מיירי בשאינם גמורות דהרואה יודע דבוצר לביתו ולא לשוק, ושוב דחו חלוק זה דר' יודן ואמרו שאין חלוק בין גמורות לאינם גמורות אלא החלוק הוא דההיא דגפנים מיירי כשבקש לאוכלם ענבים ומש"ה פטור אפי' לא שייר והך דשבלים היא כשבקש לעשות יין כלומר דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין ומש"ה התנה ר"י ואומר דאינו פטור אא"כ שייר אך אם לא שייר חייב וחזרו ואמרו דהך דשבלים לומדת מההיא דגפנים וההיא דגפנים לומדת מהך דשבלים כלומר דהך דשבלים דקאמר אינו פטור כי אם בדשייר לומדת מההיא דגפנים דאם בקש לאוכלם מלילות דפטור ואפי' אם לא שייר דומיא דגפנים שאם בצרם לאכול ענבים דפטור אפי' בדלא שייר וההיא דגפנים דקאמר דפטור אפי' בדלא שייר לומדת מהך דשבלים שאם בקש לעשות יין דאינו פטור כי אם בדשייר אך אם לא שייר חייב דומיא דמלקט שבלים לעיסתו דאינו פטור כי אם בדשייר ואם לא שייר חייב ורבינו פסק כתירוצא בתרא דירושלמי דאינו מחלק בין גמורות לשאינן גמורות לפי שדברי ר' יודן דמחלק בזה נדחו בירושלמי. וראיתי למרן שהבין בדברי הירושלמי דקאמר שאם בקש לעשותן יין והוא ששייר דהכוונה היא לחיוב ומש"ה לא מצא מנוח ליישב דברי רבינו כי אם בהגיה הירושלמי ולומר דגרסינן שאם בקש לעשותם יין חייב אלא א"כ שייר ולדידי אין צורך לשבש הספרים וכדכתיבנא וכן כתב בשם הר"י קורקוס דהכוונה לדעת רבינו היה שאם בקש לעשותם יין דפטור והוא ששייר אבל אם [לא] שייר חייב ודברי הירושלמי הם מכוונים לדעת רבינו אין בהן נפתל ועקש. אך כפי סברת הראב"ד

לא יכולתי ליישב סוגית הירושלמי הלזו דאי ס"ל דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין א"כ ברייתא דשבלים דקתני דמלקט שבלים לעיסתו דפטור אין לה מובן כלל דהא להראב"ד בוצר ענבים לעשות יין בכל גוונא חייב וא"כ אין שום מציאות ליישב ברייתא זו לדידיה ואם נאמר דסבירא ליה דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר לאכול ענבים ומש"ה קאמר רבי זעירא דבלקט שבלים לעיסתו דפטור ובא ר"י ואומר והוא ששייר כלומר דאינו פטור כי אם בדשייר אך אם לא שייר חייב וזה הוא כפי הצד השני שצדדנו לעיל דלהראב"ד כל שלא שייר חייב אף בבוצר לאכול ענבים והקשו על זה מברייתא דה' גפנים דמוכח מינה דאף אם לא שייר פטור עדיין לא הועלנו בזה כלל דאם כן ברייתא דה' גפנים דמוכח מינה דאף דלא שייר פטור אין שום מציאות ליישב כפי הנחה זו שהרי כפי מה שכתבנו כל שלא שייר לעולם חייב ואם נאמר כפי הצד הא' שכתבנו דהראב"ד מודה לרבינו דכל בוצר לאכול ענבים בכל גוונא פטור ואפי' לא שייר ובהכי מיירי ברייתא דה' גפנים א"כ דברי ר"י דקאמר עלה דשבלים והוא ששייר הוא הפך מזה וכמ"ש ועוד דהרואה דברי הירושלמי יראה דמוכרחים אנו לומר דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר לעשותן יין דקאמר הדא ילפא מן ההיא שאם בקש לאוכלם מלילות ואפילו לא שייר משמע דמלקט שבלים לעיסתו הוא סוג אחר ודומה לבוצר לעשות יין וא"כ דברי רבי זעירא דקאמר דמלקט שבלים לעיסתו דפטור הם הפך דברי הראב"ד ועוד שדברי הירושלמי דאמר תמן כשבקש לאוכלם ענבים ברם הכא כשבקש לעשותן יין קשים להולמם כפי סברת הראב"ד דמאחר דבין בשבלים ובין בגפנים קתני פטור איך יתכן לאוקמי שום אחד מהם כשבקש לעשות יין דלהראב"ד כל שבצר לעשות יין בכל גוונא חייב. וראיתי למרן שאחר שהביא סוגית הירושלמי הלזו כתב דפשטא דסוגיא משמע דאם נתכוון לעיסתו או ליין חייב למה שקצר או בצר אפילו שייר וכדברי הראב"ד כו' אבל קשה לזה דא"כ מידחי מאי דאר"י על מלקט שבלים לעיסתו פטור והוא ששייר ע"כ. נראה שלא הוקשה למרן על דברי הראב"ד כי אם מדברי ר"י ותמהני שהרי כפי מה שכתבנו כל הסוגיא מתחלה לסופה קשיתיה להראב"ד. וראיתי להרב בעל שדה יהושע שאחר שכתב באור ההלכה לדעת רבינו כתב ולהראב"ד בזה דרך אחרת ואמר דמה שאמר ר' יוסי והוא ששייר כלומר אע"פ ששייר כמ"ש הרב בעל כ"מ ע"כ. ודברים אלו הם שלא בהשגחה דאיך יתכן לומר דמאי דקאמר ר' יוסי והוא ששייר הוא אע"פ ששייר מאחר דר"י קאי עלה דשבלים דקאמר פטור ואיך יתכן לומר דפטור אפי' שייר וכ"ש לא שייר דמשמע דלא שייר גורם פיטור וזה לא אמרו אדם מעולם דודאי לכ"ע השיור גורם פיטור וכדקאמר בירושלמי שאם בקש לאוכלם מלילות

ואפי' לא שייר והראב"ד ג"כ קאמר הכי בפירוש שכתב חייב בכל אע"פ ששייר הרי דס"ל דהשיור גורם פיטור ומ"ש מרן הוא עלה דסופה דסוגיא דקאמר שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר דלהראב"ד הכוונה היא שאם בקש לשתותן יין חייב אע"פ ששייר וכל זה הוא מבואר. הכלל העולה שצדדתי צדדין וצדי צדדין ליישב סוגית הירושלמי הלזו כפי סברת הראב"ד ולא יכולתי. אשר על כן נראה דהראב"ד הוא גריס במימרא דשבלים חייב וניחא מאי דקאמר המלקט שבלים לעיסתו אפי' כל שהוא חייב ואתי כל שהוא כפשוטו דאף שהוא דבר מועט חייב, דלפי גירסתנו דגרסינן פטור צריך לדחוק ולומר דמאי דקאמר אפי' כל שהוא הכוונה היא אפי' שיהיה הרבה מאד וכמו שכתב הרב בעל ש"י ואין זה משמעות כל שהוא המוזכר בתלמוד אך אי גרסינן חייב אתי כפשוטו ובא ר"י ואמר והוא ששייר כלומר אפי' ששייר וכמו שפירש מרן והוא ששייר המוזכר בסוף הסוגיא דכיון דקאי על חיוב ע"כ לומר דמאי דקאמר והוא ששייר הכוונה היא אע"פ ששייר משום דהשיור גורם לפטור וכמו שכתבנו והקשו לזה מברייתא דה' גפנים דפטור אפי' לא שייר ותירצו דההיא דה' גפנים מיירי בבוצר לאכול ענבים ומש"ה פטור אפי' לא שייר אך ברייתא דשבלים מיירי במלקט לעיסתו דהוי דומיא דבוצר לעשותן יין ומש"ה חייב אפי' שייר ושאר הסוגיא אתיא שפיר כפי סגנון זה דכיון דחדא מיתניא בחיוב וחדא בפטור אתי שפיר לומר הדא ילפא מן ההיא וההיא מן הדא כלומר דשבלים לומדת מההיא דגפנים שאם בקש לאוכלם מלילות דפטור ואפי' לא שייר דומיא דבוצר לאכול ענבים וההיא דגפנים לומדת מההיא דשבלים שאם בקש לשתותן יין דחייב והוא ששייר כלומר ואפי' שייר דומיא דשבלים לעיסתו דחייב בכל גוונא וכדקאמר ר"י. וכפי מה שכתבנו למדנו דלדעת הראב"ד בוצר לאכול ענבים פטור ואפי' לא שייר וכסברת רבינו:

ודע שמה שכתבנו לעיל דמברייתא דגפנים משמע דאפי' לא שייר פטור מלבד הדקדוקים שכתבנו לעיל עוד ראיתי בתוספתא פ"ק דפאה שהביאו ברייתא זו וסיימו ואם שייר נותן מן המשוייר על מה ששייר ע"כ. הרי מוכח בהדיא דרישא איירי בדלא שייר ואפ"ה קתני דפטור. הן אמת דכפי מה שכתבנו דהשיור גורם לפטור לא הוה צריך למימר דאם שייר דנותן על מה ששייר דכיון דלמדנו דאם לא שייר דפטור מכל שכן דאם שייר דאינו נותן מן המשואר כי אם על מה ששייר ואולי איצטריך הך סיפא ללמדנו דרישא איירי בדלא שייר דאי לא הוה אמינא דלא מיפטר כי אם בדשייר אבל אם לא שייר לא קמ"ל דבין שייר ובין לא שייר פטור וכדכתיבנא:

פרק ה

הלכה ג

אע"פ שהניחו סמוך לגפה או לגדיש וכו'. תנן בפרק ו' דפאה העומר שהוא סמוך לגפה וכו' (עיין בכ"מ) . והנה בתוספתא פ"ב דפאה אמרינן אמר רבי אלעאי שאלתי את רבי יהושע באלו עומרים היו ב"ש וב"ה חולקין אמר בתורה הזאת על העומר סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים וכשבאתי ושאלתי את ר"א אמר לי מודים באלו שהן שכחה על מה נחלקו על העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש שבש"א אינו שכחה מפני שזכה בה ובה"א שכחה ע"כ. והכונה דלר' יהושע מחלוקת ב"ש וב"ה אינו בנטל העומר להוליכו והניחו בצד הגפה אלא בעומר שהיה מתחלתו סמוך לגפה ולגדיש דב"ש אומרים דאינו שכחה כיון שהוא במקום מסויים וכההיא דתנן בריש פ"ז במקומו שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרצה וב"ה ס"ל דהוי שכחה דלא חשיבי הני דבר מסויים ולא דמי להההיא דריש פ"ז דשאני התם שהוא דבר מחובר בצד דבר מחובר אבל הכא הוא דבר תלוש בצד דבר מחובר וכדאיתא בירושלמי אבל בנטל להוליכו לעיר אף ב"ה מודו דאינו שכחה ואפי' שלא הניחו בצד הגפה משום דזכה בה ולר"א כל שלא נטל העומר להוליכו לעיר דכ"ע הוי שכחה לא נחלקו אלא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה. ודע דסמוך למשנה זו שכתבנו תנן העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו מודים שאינו שכחה ע"כ. וכתב הר"ש שם דהך סתמא אתא כר"י ולא כר"א ע"כ. והדין עמו דלר"י דקאמר דנחלקו בעומר שהיה סמוך מתחלתו לגפה אתי שפיר מאי דתנן דאם החזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו דמודים שאינו שכחה אך לר"א מחלוקתם הוא בדבר זה דהיינו בעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר. אך לא נתקררה דעתי בזה דלא שייך לומר מודים אלא בדבר הדומה למה שנחלקו אבל הכא אין שום הדמות כלל זה לזה משום דמה שנחלקו הוא מטעם אי חשיבי גפה וגדיש דבר מסויים או לא חשיבי א"נ אי מהני דבר מסויים לשכחת העומר אבל בהחזיק בו להוליכו לעיר טעמא הוא משום דזכה בו ולא שייך בה שכחה וא"כ לא שייך לומר בזה מודים. וראיתי לרבינו בפירוש המשנה שהביא סברת ר"א ויש לתמוה דאיך יתיישב כפירוש זה אידך מתני' דקתני מודים שאינו שכחה. וראיתי לרבינו שם שכתב ומה שאמרו מודים שאינו שכחה בשלא שכחוה סמוך לגפה ולגדיש כאשר בארנו במה שהקדמנו ע"כ. והנראה מפשט דבריו הוא דס"ל דע"כ לא קאמרי ב"ה דהוי שכחה אלא בשהניחה סמוך לגפה ולגדיש אבל אם לא הניחה סמוך לגפה מודים ב"ה דאינו שכחה. והדברים הם תמוהים שיהיה ההנחה סמוך לגפה ולגדיש סיבה שלא תהיה שכחה וכבר תמה על זה הרב

בעל שדה יהושע והשיא דברי רבינו לכוונה אחרת יע"ש, אך רבינו עובדיה אחר שכתב דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר וכדברי ר"א כתב והא דתנן לקמן במתני' העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים ב"ה לב"ש דאינו שכחה זהו כשלא הניחו אצל הגפה או אצל הגדיש ע"כ. ודברים אלו הם כפשט דברי רבינו שבפירוש המשנה וכבר טרח הרב בעל תוי"ט ליתן טעם לדין זה וז"ל וטעמא איכא למימר דכשלא הניחו אצל אחד מדברים הללו אע"פ ששכחו אינה שכחה הואיל והחזיק בו להוליכו לעיר אבל כשהניחו אצל דבר מסויים אע"פ שהחזיק בו כבר להוליכו לעיר הוי שכחה שסוברים דושכחת ע"י עצמך ולא כשיש דבר הגורם השכחה שע"י שהחזיק בו ולא הניחו אצל דבר מסויים גרם לו ששכחו עכ"ד. ועוד נראה לי טעם אחר לומר דהנחה אצל הגפה גורם שיהיה בו שכחה משום דהכא מיירי בעומר שנטלו להוליכו לעיר וטעמייהו דב"ש הוא משום דזכה בו ושוב אין בו שכחה וא"כ אם אחר שנטלו הניחו במקום אחר אם היה המקום האחר גפה או גדיש שהוא דבר מסויים קצת נמצא שלא נטלו להוליכו לעיר אלא להניחו במקום אחר ידוע לו ומש"ה אם אחר כך שכחו הוי שכחה אבל כל שלא הניחו במקום ידוע עדיין כוונתו הראשונה במקומה עומדת דכוונתו היא בנטילתו להוליכו לעיר אלא דלפי שעה הניחו במקום אחר דאי לא לאיזה תכלית נטלה ממקום זה והניחה במקום אחר ולקמן יתבאר לך דכל שלא נטלה להוליכה לעיר אלא להניחה במקום אחר דלא זכה בה והוי שכחה. ודע שהרב בעל תוי"ט רצה ליישב כפי הנחה זו דהנחה אצל הגפה גורם שיהיה שכחה זו גירסת הירושלמי שכתובה אצלנו דקאמר וקשיא על דב"ש בגפה ובגדיש דבר שהוא מסויים ואינון אמרין אינו שכחה וקשיא על דב"ה בבקר ובכלים דבר שאינו מסויים ואינון אמרין היא שכחה ע"כ. והנה פשט דברי הירושלמי הללו מורים דההנחה אצל דבר המסויים גורם שיהיה שכחה והר"ש כתב שהסברא היא בהפך דאדרבא ההנחה אצל דבר המסויים גורם שלא יהיה בו שכחה ומכח סברא זו כתב דטעות נפלה בירושלמי וצ"ע דהגירסא היא בהפך וקשיא על דב"ש בבקר ובכלים דבר שאינו מסויים ואינון אמרין אינו שכחה וקשיא על דב"ה גפה וגדיש דבר מסויים הוא ואינון אמרין דהוי שכחה אך כפי מ"ש הרב בעל תי"ט אין להטעות גירסת הירושלמי. ולי נראה שגרסת הר"ש היא הנכונה שהרי סמוך למה שכתבנו בשם הירושלמי הביאו מתני' דריש פ"ז דפאה במקומו כיצד היה עומד בצד הגת או בצד הפרצה ואמרו דהך מתני' כב"ש דב"ש אומרים אינו שכחה ואמר ר' יוסי דברי הכל היא תמן דבר מחובר בצד דבר מחובר ברם הכא דבר תלוש בצד דבר מחובר ע"כ. הרי פשט דברי הירושלמי מורים דס"ל דהנחה אצל דבר המסויים גורם שלא יהיה

בו שכחה ומש"ה היו רוצים לומר דמתני' דהיה עומד בצד הגת אתיא כב"ש דאית להו דכל שהניח בצד דבר המסויים אינו שכחה ותירצו דאפי' ב"ה מודים בההיא אלא דשאני הכא דלא הוי דבר המסויים כיון שהוא דבר תלוש בצד דבר המחובר ואילו לסברת הרב בעל תויו"ט מאי דנקטי ב"ש העומר שהוא סמוך לגפה לחדושא הוא דאפי' שהניחו סמוך לגפה וסד"א שזה יהיה גורם שיהיה בו שכחה כיון שהניחו בצד דבר המסויים קמ"ל דאפ"ה אינו שכחה משום דכבר זכה בו. אשר על כן נראה דודאי גירסת הר"ש היא הנכונה דסברת הירושלמי היא דדבר מסויים גורם שלא יהיה שכחה וטעמייהו דב"ש דקאמרי דאינו שכחה הוא משום דהניחו בצד דבר המסויים וטעמייהו דב"ה הוא משום דהני לא חשיבי דבר המסויים משום דהוא דבר תלוש בצד דבר המחובר וכדאיתא בירושלמי וכי תימא א"כ תיקשי לסברת רבינו ורבינו עובדיה דאית להו דאדרבא ההנחה בצד גפה או גדיש הוי סיבה שיהיה שכחה והרי דברי הירושלמי מורים בהפך הא לא קשיא משום דהירושלמי אזיל בשיטת ר' יהושע וכפשטיה דמתני' דמה שנחלקו ב"ש וב"ה אינו בעומר שנטלו להוליכו לעיר כ"א בעומר שהיה סמוך מתחלתו ולגפה ולגדיש וא"כ ע"כ דטעמייהו דב"ש הוא משום דכיון דהניחו בצד אחד מאלו המקומות לא הוי שכחה משום דהם דבר המסויים וב"ה ס"ל דלא הוו דבר המסויים ומש"ה הוו שכחה וזהו שהקשו לב"ש מבקר וכלים ולב"ה מגפה וגדיש וכגירסת הר"ש וחזרו לומר וההיא דהיה עומד בצד הגת אתיא אפי' כב"ה משום דחשיב דבר המסויים כיון שהוא דבר המחובר אצל דבר המחובר אבל בהני דגפה ודכוותיה ס"ל לב"ה דלא הוו דבר המסויים ומש"ה ס"ל דהוו שכחה אך כפי המסקנא שהיא סברת ר"א דמחלוקת זה דב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר וטעמייהו דב"ש הוא משום דזכה בו אדרבא הסברא היא בהפך דב"ש אית להו דאפי' אם הניחו בצד הגפה אינו שכחה וב"ה אית להו דכיון שהניחו אצל הגפה אזדא ליה טעמא דזכה בו אבל אם לא הניחו אצל הגפה מודים ב"ה דאינו שכחה משום דזכה בו וכי תימא סוף סוף תיקשי לב"ה נהי דאזדא ליה טעמא דזכה בו ת"ל משום דהניחו בצד דבר המסויים וכל שהוא בצד דבר המסויים אין בו דין שכחה וכדתנן היה עומד בצד הגת או בצד הפרצה דאינו שכחה, הא לא קשיא משום דודאי כל שהניחו בצד דבר שהוא מסויים גמור שהוא מחובר אצל מחובר לכ"ע אינו שכחה דדל מהכא טעמא דזכה בו ת"ל משום דהניחו בצד דבר שהוא מסויים אבל הכא הני לא חשיבי מסויים גמור כיון דהוו תלוש אצל מחובר ופשיטא דאם היה סמוך מתחלתו לחד מהני דהוו שכחה וכסברת ר' אליעזר אך הכא מיירי בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ואם לא היה מניחו באחד ממקומות הללו המוזכרים במשנה דהיינו

גפה וגדיש ודכוותיה אז לכ"ע לא היה בו דין שכחה כיון שזכה בו וכדתנן במתני' מודה שאינו שכחה אך אם הניחה אצל גפה וגדיש ס"ל לב"ה דהוו שכחה דבהנחה הלזו אצל מקומות אלו אזדא ליה טעמא דזכה בו והם מצד עצמם לא הוו דבר מסויים שנאמר דאף דליכא טעמא דזכה בהם ת"ל דהם סמוכים לדבר המסויים וב"ש ס"ל דאפי' בהנחה זו שהניחם אצל מקומות אלו לא אזדא ליה טעמא דזכה בהם. והנה אחר כל הטורח הזה עדיין לא נתקררה דעתי לא בטעמו של הרב תוי"ט ולא במה שכתבו דאיך יהיה ההנחה אצל מקומות אלו סבה שיהיה שכחה אך פשט דברי רבינו שבפירוש המשנה מורים כן וכדכתב רבינו עובדיה ז"ל. ומ"ש רבינו עמדו העניים וכו' או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו אינו שכחה אפי' אם נטלו ממקום למקום אע"פ שהניחו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לכלים ושכחו ה"ז שכחה ע"כ. דברים הללו אין להם מובן כלל דפתח באינה שכחה וכתב אפי' כו' וסיים בהרי זו שכחה וכבר תמה על זה הרב בעל שדה יהושע עלה דמתניתין דמודים דאינו שכחה. והנה הרב הציע הצעות קודם כל דבריו והעתיק דברי רבינו שבפירוש המשנה ודברי התוספתא וכתב דרבינו סובר דיש הפרש בין נטלו להוליכו ובין החזיק בו להוליכו דכשאמרו בירושלמי על מה נחלקו על העומר שנטלו להוליכו לעיר כו' הוא דוקא דלא גלי דעתיה דמחזיק בו כדי שלא יהיה בו שכחה אלא אגב אורחיה נטלו להוליכו לעיר והניחו בשדה כו' וכשאמרו במשנה זו שאנו בה העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר מודים שאינו שכחה מבין רבינו דלשון החזיק בו הוא מדוחק דגלי אדעתיה בעל העומר דמחזיק בו כדי שלא יהיה נשכח וכיון שכן משום הכי אפי' ב"ה שאומרים בנטלו להוליכו לעיר דלא זכה בו והוא שכחה כאן שהחזיק יודה דזכה בו והיינו דנקט מתני' לישנא דהחזיק ע"כ. ואח"כ נרגש הרב דבתוספתא נקטו החזיק למחלוקת ב"ש וב"ה וכתב דרבינו עשה עיקר מהירושלמי דלא נזכר שם לישנא דהחזיק כי אם נטל להוליכו. ובבאור דברי רבינו כתב דהכי קאמר דכשהחזיר להוליכו לעיר וגלי אדעתיה דמחזיק בו אינו שכחה דזכה בו והיינו מתני' דהכא דקיימינן בה, ובאר עוד ואמר דאינו שכחה כענין החזיק אפי' דכשנטלו ממקום למקום דלא החזיק אע"פ שנתנו בצד הגפה כו' דהיה מקום לומר דאינו שכחה ועם כל זה הוא שכחה אפ"ה בכאן אינו שכחה, ומ"ש אפי' נטלו ונתנו כו' הוא תמצית דברי ר"א שאמר על מה נחלקו על עומר שנטלו להוליכו לעיר דאפי' כן אומרים ב"ה דהוא שכחה משום דליכא החזיק וז"ש כאן רבינו בהחזיק אינו שכחה אף שאינו בצד הגפה אע"פ שבנטלו ונתנו בצד הגפה הוא שכחה אליבא דב"ה הכא לא הוי שכחה משום דזכה בה דהחזיק עכ"ד. והיה נראה קצת להביא ראיה לדברי הרב דמחלק בין מחזיק בו לנטלו להוליכו מההיא דאמרינן

בריש פ' עגלה ערופה דף מ"ה עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו כו' דלכ"ע העליון אינו שכחה ואמרי' בגמ' דטעמא הוא משום דהחזיק בה זכה בה הרי שדקדקו מלת החזיק ועשו אותה עיקר. הן אמת דרבינו כשהביא דין זה כתב נטל עומר להוליכו לעיר וכו' ואם כדברי הרב שהכל תלוי בהחזיק הוה ליה למימר החזיק בעומר להוליכו לעיר ואולי התם בגמ' איצטריכו ללמדנו דין זה דכל שהחזיק בו שוב אין בו שכחה ומש"ה נקטו לדינם בשהעליון החזיק בו דהשתא העליון לכ"ע אין בו שכחה ולא נחלקו אלא בתחתון אבל רבינו שכבר ביאר דין היכא דהחזיק בו ולא בא ללמד כי אם דין התחתון מש"ה נקט למילתיה בשהעליון נטלו להוליכו לעיר וזהו שרבינו לא הזכיר בבבא זו דין העליון משום דכבר נלמד ממה שקדם ולא בא אלא ללמד דין התחתון. אך יש לי לדקדק בחלוק זה שחילק הרב דהכל תלוי בהחזיק דגלי דעתיה דהחזיק בו כדי שלא יהיה בו שכחה א"כ הוה ליה לרבינו לומר אפי' אם נטלו להוליכו לעיר כו' ולמה זה שינה את טעמו דברישא נקט החזיק בו להוליכו לעיר ובסיפא נקט נטלו ממקום למקום שהרי לפי דבריו אין הדבר תלוי אלא בהחזיק ולא החזיק וא"כ כפי דרכו הוה ליה לרבינו למימר ברישא נמי החזיק בו ממקום למקום או לימא בסיפא נטלו להוליכו לעיר, גם עיקר דבריו שכתב דהחזיק בו הוא דגלי אדעתיה בעל העומר דמחזיק בו כדי שלא יהיה נשכח הוא דוחק בעיני. אשר על כן נראה לי דעיקר חילוק של רבינו הוא בין נטלו להוליכו לעיר ובין נטלו להוליכו למקום אחר בשדה עצמה והכוונה דכל שנטלו להוליכו לעיר הרי החזיק בו להיות שלו שהרי כונתו בנטילתו הוא להוליכו לעיר וא"כ הרי זכה בו ושוב אין בו שכחה והיינו דתנן במתניתין דכל שהחזיק בו להוליכו לעיר אין בו שכחה אך כל שנטלו להוליכו ממקום למקום עדיין לא החזיק בו לזכות בו שהרי לא היתה כוונתו להוליכו לעיר אלא להניחו בשדה ומש"ה ס"ל לב"ה דהוי שכחה אך ב"ש אית להו דאפילו הכי אין בו שכחה כיון דאיכא תרתי דהיינו שנטלו להוליכו למקום אחר והניחו בצד הגפה והיינו דרבינו כשהביא דין העומר שהניחו על גבי חבירו כתב נטל עומר להוליכו לעיר כלשון הגמרא דפ' עגלה ערופה שכתבנו דמיירי שהעליון אינו שכחה ולדידיה אין הדבר תלוי אלא בנטילתו לאיזה תכלית הוא דאם הוא להוליכו לעיר נמצא דהחזיק בו וזכה בה ושוב אין בו שכחה ואם נטלו להוליכו ממקום למקום נמצא דלא החזיק לזכות ומש"ה יש בו שכחה ואע"ג דבתוספתא אמרי' דלר"א מחלוקת ב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר מ"מ הרואה דברי הירושלמי יראה איך לר"א לא נחלקו כי אם בעומר שנטלו ונתנו בצד הגפה ולא הוזכר בירושלמי במחלוקת ב"ש וב"ה נטלו להוליכו לעיר וכבר למדנו הרב בעל ש"י דרבינו עושה עיקר מהירושלמי.

אך מה שקשה לזה הוא דברי רבינו שפירש המשנה דמחלוקת ב"ש וב"ה שכתב וכבר בארו בתלמוד שהם לא נחלקו כנראה מן המשנה הזאת אבל נחלקו בשיקח העומר להוליכו במדינה ונתנו באחד המקומות הנזכרים כו' הרי שכתב דלב"ה אף כשנטלו להוליכו לעיר יש בו שכחה וזהו הפך מה שכתבנו. והנה העידותי היום שאם לא היו כי אם דברי רבינו הללו שבפירוש המשנה הלזו הייתי מגיה דברי רבינו והייתי גורס אבל נחלקו כשיקח העומר להוליכו למקום אחר אך כבר כתבנו לעיל שדברי רבינו שבפירוש המשנה דהכל מודים שאינו שכחה מורים דס"ל כסברת רבינו עובדיה שכתב דההנחה אצל הגפה או הגדיש הוא סיבה שיהיה שכחה וכן כתב הרב בעל תויו"ט דרבינו בפירוש המשנה ורבינו עובדיה בחדא שיטה אזלי וא"כ נראה דבפירוש המשנה לא ירד לחלק בין נטל להוליך לעיר לנטל להוליך למקום אחר אלא דס"ל דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בנטל להוליכו לעיר וכלישנא דתוספתא ומש"ה נדחק באידך מתני' דקתני מודים שאינה שכחה וכתב דהטעם הוא משום דלא הניחה סמוך לגפה אבל כאן בחיבורו העמיק עוד בדברי הירושלמי וחלק בין נטל להוליכו לעיר בין נטל להוליכו למקום אחר ובזה אתו שתי המשניות מרווחות דמה שנחלקו ב"ש וב"ה מיירי בנטלו להוליכו למקום אחר ואידך מתני' דקתני הכל מודים מיירי בנטלו להוליכו לעיר: ודע דלכל הפירושים נ"ל שטעות נפל בדברי רבינו במה שכתב אפי' אם נטלו כו' וצריך להגיה אבל אם נטלו כו' ואפשר דבספרו של רבינו היה כתוב א' ברשימה והמדפיסים סברו שהכוונה היא אפילו. אך הנכון הוא לגרוס אבל אם נטלו כו' ובזה מתיישבים דברי רבינו היטב בין כפי מה שחילק הרב בעל ש"י בין החזיק לנטל בין כפי מה שכתבנו שהחילוק הוא בין נטלו להוליכו לעיר לנטלו להוליכו ממקום למקום ואין צורך למה שנדחק הרב בעל ש"י ליישב גירסת אפילו. שוב ראיתי להרב בעל תי"ט שהביא דברי רבינו כגירסתנו. ודע דכפי מה שכתבנו לעיל בשם רבינו עובדיה דס"ל דלב"ה ההנחה אצל הגדיש או הגפה הוי סיבה שיהיה שכחה ויחס בו סברא זו לרבינו בפירוש המשנה יש להסתפק היכא דנטל עומר להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים היכי לידיינו דייני משום דעומר שיש בו סאתים דקי"ל דאינו שכחה איכא תרי טעמי איכא מ"ד דהטעם דאינו שכחה הוא משום דכתיב כי תקצור קצירך וגו' לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לקחתו כאחד יצא עומר שיש בו סאתים ואיכא מ"ד דטעמא הוא משום דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש וכשהעומר יש בו סאתים מיקרי גדיש. והנה כפי הטעם הראשון נמצא שלא הניחו בשום צד מהמקומות השנויים שם ולפי זה הכל מודים דאינו שכחה כיון שלא הניחו בצד הגדיש אך כפי הטעם השני דנקרא גדיש כל שיש בו סאתים אם כן

באנו למחלוקת בית שמאי ובית הלל דלב"ש לא הוי שכחה ולב"ה הוי שכחה. וראיתי בירושלמי פ"ו דפאה עלה דמתני' דהעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה שהביאו שני הטעמים שכתבנו ואמרו היך עבידא שכח עומר בצידי אין תעבדיניה עומר דברי הכל שכחה ואין תעבדיניה גדיש מחלוקת שמאי והלל ע"כ. הרי מבואר דלב"ש דאית להו דעומר שהניחו אצל הגדיש דאינו שכחה היכא דהניחו אצל עומר שיש בו סאתים אם יהיה בו שכחה או לא הדבר תלוי בשני הטעמים שכתבנו ומינה לדידן נמי דקי"ל כב"ה דעומר שנטלו להוליכו והניחו אצל הגדיש דהוי שכחה ואם לא הניחו אצל הגדיש [לא] הוי שכחה היכא דהניחו אצל עומר שיש בו סאתים הדבר תלוי בשני הטעמים שכתבנו דלמ"ד דנקרא עומר לא הוי שכחה ולמ"ד דנקרא גדיש הוי שכחה. והנה מדברי הירושלמי הללו היה נראה להכריח דס"ל דלב"ה ההנחה אצל דבר המסויים אינו מעלה ואינו מוריד כלל ודלא כרבינו עובדיה משום דבינייא זו שאמרו בירושלמי לא נפקא מיניה כי אם אליבא דב"ש שהרי אמרו אין תעבדיניה עומר ד"ה שכחה וא"כ מיירי כשלא נטל העומר להוליכו כי אם ששכחו אצל העומר שיש בו סאתים דאי מיירי בנטלו להוליכו והניחו אצל העומר של סאתים א"כ היכי קאמר דאין תעבדיניה עומר ד"ה שכחה אדרבה ד"ה אינו שכחה שהרי לסברת הרע"ב כל שנטלו להוליכו ולא הניחו אצל דבר מסויים לד"ה אינו שכחה אלא ודאי כדכתיבנא דמיירי בשלא נטלו להוליכו וא"כ הנפקותא אינה כי אם אליבא דב"ש דאין תעבדיניה גדיש לב"ש לא הוי שכחה דלב"ה בין אין תעבדיניה עומר בין אין תעבדיניה גדיש הוי שכחה ואם איתא כסברת הר"ע הוה להו למימר הנפקותא אליבא דב"ה דהלכתא כוותייהו ולימא הכי דנפקא מיניה בין שני הטעמים היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל העומר שיש בו סאתים דאין תעבדיניה עומר ד"ה אינו שכחה וכדמתני' דהכל מודים ואין תעבדיניה גדיש מחלוקת ב"ש וב"ה דלב"ש אף אם תעבדיניה גדיש לא הוי שכחה ולב"ה אין תעבדיניה גדיש הוי שכחה ומדלא נקטו הבינייא אליבא דהלכתא משמע דס"ל לירושלמי דלב"ה ההנחה אצל דבר המסויים אינו מעלה ומוריד כלל הפך סברת הר"ע. ומיהו נראה דליכא מכאן תיובתא לסברת הרע"ב משום דהירוש' אזיל כשיטת ר' יהושע דאית ליה דברים כפשטן דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בעומר ששכחו אצל הגדיש ולדידיה אידך מתני' דקאמר הכל מודים דאינו שכחה הוא משום דנטלו להוליכו לעיר ולפי זה לב"ה ההנחה אצל דבר המסויים אינו מעלה ומוריד כלל (לב"ה) ומש"ה לא אמרו הבינייא כי אם אליבא דב"ש משום דאליבא דר' יהושע לא משכחת נפקותא אליבא דב"ה וע"כ סוגיא זו אזלא כשיטת ר' יהושע דאילו לר' אליעזר כל ששכח עומר אצל הגדיש אף ב"ש מודו דהוי שכחה וכי תימא אמאי לא אמרו

הבינייא אליבא דר' אליעזר ונפקא מינה אליבא דב"ה הא לא קשיא שהרי כבר כתבנו לעיל דסוגית הירושלמי אזלא בשיטת ר' יהושע ומש"ה לא אמרו הנפקותא כי אם אליבא דב"ש דלר' יהושע לא נפקא מידי בין שני הטעמים אליבא דב"ה אבל אין הכי נמי דלמאן דאית ליה כב"ה איכא נפקותא בין שני הטעמים אליבא דב"ה והוא היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל עומר שיש בו סאתים דאין תעבדיניה עומר ד"ה אינו שכחה ואין תעבדיניה גדיש לב"ש אינו שכחה ולב"ה הוי שכחה ולענין הלכה נראה דהוי שכחה משום דנקרא גדיש שהרי רבינו נתן טעם לעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש וא"כ לדידן דקי"ל כב"ה היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל עומר שיש בו סאתים הוי שכחה משום דנקרא גדיש. שוב ראיתי בתלמודא דידן סוף פ' המוכר את הבית דף ע"ב דאמרינן עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת עומר עליו דשנים שכחה שנים והוא אינם שכחה תורת גדיש עליו דתנן עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה. והנה בירושלמי אמרו נפקותא זו ג"כ היכא דשכח שנים והוא דלמ"ד דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש השנים ששכח הוי שכחה ולמ"ד דהוו עומר השנים אינם שכחה אך תלמודא דידן חולק בזה וס"ל דאף למ"ד דטעמא דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש ומ"מ היכא דשכח שנים והוא אינם שכחה משום דתורת עומר עליו והשתא בנדון דידן דהיינו היכא דנטלו להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים יש להסתפק ולומר דאף למ"ד דטעמא דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דתורת גדיש עליו מ"מ אפשר דבנדון דידן יודה דתורת עומר עליו ולב"ה נמי אינו שכחה כיון שלא הניחו אצל דבר המסויים. והנה אעיקרא דדינא יש לעיין בטעמא דתלמודא דידן דאית ליה דאמרינן תרתי דסתרן אהדדי דהיינו תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו מאי טעמא ואם נאמר דס"ל לרב הונא דלעולם אזלינן בתר תועלתו דבעל השדה ומש"ה היכא דשכחו לבדו אמרינן דתורת גדיש עליו ואינו שכחה וכששכח שנים והוא אמרי' דתורת עומר עליו ואינם שכחה. ואין זה מהתימה דאזלינן בתר תועלתו דבעל השדה שהרי כתב רבינו בפ"ה מהלכות אלו דין י"ט אין בו סאתים רואין את השבלים הדקות כאלו הן בריאות וארוכות ואת השדופות כאלו הן מלאות כו' הרי דאזלינן בתר תועלתו דבעל השדה לא יהיה שכחה ומש"ה אית ליה לרב הונא דאמרי' תרתי דסתרן משום תועלתו דבעל השדה וא"כ בנדון דידן דתועלתו דבעל השדה הוא שיהיה עומר שהרי אליבא דרע"ב לב"ה ההנחה אצל דבר המסוים הוא סיבה שיהיה שכחה א"כ נמצא דלכ"ע אמרינן דתורת עומר עליו ואינו שכחה וכן אם נאמר דטעמא דרב הונא הוא משום דאית ליה דלכל הדברים עומר זה שיש בו סאתים עומר הוא ועומר

מיקרי ודוקא לענין היכא דשכחו לבדו הוא דאמרינן דתורת גדיש עליו אבל לשאר מילי תורת עומר עליו א"כ בנדון דידן נמי אינו שכחה לכ"ע כיון דתורת עומר עליו נמצינו למידין דלכל הפירושים שנאמר בדברי רב הונא בנידון דידן והיינו היכא דנטלו להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים לא הוי שכחה משום דתורת עומר עליו. אך נראה דיש נפקותא בין שני הפירושים שכתבנו אליבא דרב הונא כפי הבינייא שאמרו בירושלמי אליבא דר' יהושע והוא היכא דשכח עומר אצל עומר שיש בו סאתים ואליבא דב"ש שאין תעבדיניה עומר הוי שכחה ואין תעבדיניה גדיש אינו שכחה והנה אליבא דרב הונא בנדון כזה אם נאמר דטעמיה דרב הונא משום דלעולם אזלינן בתר תועלתו דבעל השדה א"כ בנדון זה שהוא דשכחו אצל העומר שיש בו סאתים אליבא דב"ש נאמר דתורת גדיש עליו שהרי תועלתו דבעל השדה הוא שיהיה תורת גדיש עליו כדי שלא יהיה שכחה אך אם נאמר כפי הפירוש השני שכתבנו דטעמיה דרב הונא הוא משום דאית ליה דלכל הדברים תורת עומר עליו דהא עומר הוא ודוקא לענין היכא דשכחו לבדו אמרינן דתורת גדיש עליו משום דהוי דבר חשוב א"כ היכא דשכחו אצל עומר שיש בו סאתים לכ"ע הוי שכחה משום דתורת עומר עליו, ואף דלא קי"ל כב"ש מ"מ משום יגדיל תורה ויאדיר נראה לי הפירוש השני שכתבנו וא"כ ליכא נפקותא כלל כפי תלמודא דידן בין שני הטעמים שנאמרו בדין עומר שיש בו סאתים דלכ"ע בשאר מילי דין עומר עליו וכדכתיבנא (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפרקין דין י"ז) :

הלכה יז

היו כל העומרים של קב קב כו'. דין זה דאם הוא יתר על ד' דאינו שכחה כעת לא ידעתי היכן הוא מוצאו דאף דבמתני' לא נקט אלא בשל ד' קבין אין מכאן הכרח לומר דכל שהוא יתר מד' קבין דמודו ב"ה דאינו שכחה דאפשר דלב"ה אפילו ביתר מד' הוי שכחה ומאי דנקט מתני' ד' קבין הוא משום ב"ש דאית להו דכל שיש בו ד' קבין אינו שכחה. והנה מלבד דממתני' ליכא הוכחה לדינו של רבינו מהירושלמי נראה הפך דין זה שהרי עלה דמתני' דמחלוקת זה דב"ש וב"ה שאלו בירושלמי מה אנן קיימין אם משום דבר מסויים דיינו שנים אי משום שורה דיינו ג'. ותירצו דטעמייהו דב"ש היא כל שהוא יכול לחלקו ולעשותו שורה כב"ש ע"כ. והכונה דב"ש אזלי לטעמייהו דאית להו דג' הוי שכחה וד' אינו שכחה ומש"ה היכא דכל עומרי השדה הם של קב קב וא' של ד' קבין אית להו דאינו שכחה משום דיכול לחלק עומר זה של ד' קבין ולעשותו ד' עומרים של קב קב כשאר העומרים והו"ל ד' דאית להו לב"ש דאינם שכחה. ומטעם זה אמרו בירושלמי דלב"ש ה"ה אם היו כל העומרים של שני קבין ואחד של ח' דאינו

שכחה משום דיכול לחלק עומר זה של ח' קבין ולעשותו ד' עומרים של שני קבין כשאר העומרים. וע"כ דב"ה דפליגי טעמייהו הוא משום דכיון דהוא עומר אחד לא אמרי' רואין אותו כאילו הוא מוחלק כיון שיכול לחלקו וכ"כ הר"ש דטעמא דב"ה הוא משום דלית להו רואין. ולפי זה נראה דאין טעם לחלק אליבא דב"ה בין כשהוא ד' קבין או יותר מד' קבין ודברי רבינו כעת צריכים אצלי תלמוד. ודע דיש להסתפק אליבא דב"ש היכא דכל עומרי השדה הם של קב קב והיו שם שני עומרים כל אחד מהם של שני קבים ושכחם אם הם שכחה. ולכאורה נראה דאינם שכחה לב"ש כיון דיכול לחלקם ולעשותם ד' עומרים כשאר העומרים ומק"ו דעומר שיש בו ד' קבין נפיק וכאותה ששנינו בפ"ו דפאה בשני עומרים ובהם סאתים ר"ג אומר לבעה"ב מק"ו ומה בזמן שהוא עומר אחד ובו סאתים ושכחו אינה שכחה שני עומרים ובהם סאתים אינו דין שלא יהיה שכחה. והכא בנ"ד לא שייך מה שהשיבו חכמים לר"ג לא אם אמרת בעומר אחד שהוא גדיש תאמר בשני עומרים שהן ככריכות, דהכא כיון דטעמא דב"ש הוא משום דיכול לחלק האי טעמא שייך נמי בשני עומרים. ואף שכתבנו שהסברא גוזרת כן עדיין הדבר צריך אצלי תלמוד. ונסתפקתי היכא דהוא יתר על הד' דקי"ל דאינו שכחה היכא דהיו שני עומרים של קב קב ואחד של יותר מד' קבין ולקח זה העומר הגדול ושכח את כולם אם מצטרף העומר הגדול עמהם ויהיו ג' ונמצא אחד מהם דקי"ל דשלשה אינו שכחה או דלמא הא דאמרי' דג' אינו שכחה הוא כשכל אחד ואחד לבדו היה בו שכחה אז בהצטרף כל הג' במקום אחד אינם שכחה אבל כשאחד מהם אין בו שכחה אפי' כשהוא לבדו אינו מצטרף עם האחרים לעשותם ג'. וראיתי בירושלמי פ"ו דפאה עלה דמתני' דהעומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה שאמרו דטעמא הוא דכתיב כי תקצור כו' לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לפשוט ידך וליטלו אית תנויי תני ושכחת עומר ולא גדיש. ושאלו על זה היך עבידא כלומר מאי בינייהו אי טעמא דמתני' הוא מהאי טעמא או מהאי ותירצו דנ"מ היכא דשכח ב' עומרים בצדו אין תעבדיניה עומר מחלוקת ב"ש וב"ה אי תעבדיניה גדיש אינו נידון בשורה ע"כ. והכוונה דלמ"ד דטעמא דמתני' הוא מקרא דלא תשוב לקחתו ומודה דאף שיש בו סאתים דנקרא עומר היכא דשכח ב' אחרים בצדו ונמצא דהוו ג' הוא מחלוקת ב"ש וב"ה דלב"ש השנים שכחה דהא אית להו דג' יש בהם שכחה ולב"ה אין כאן שכחה דהא אית להו דג' אין בהם שכחה. וה"ה דלב"ש אם שכח ג' אחרים בצדו דאין כאן שכחה דהא אית להו דד' אין בהם שכחה ולכ"ע עומר זה מצטרף עם אחרים. ואי תעבדיניה כגדיש כלומר לאידך טעמא דממעט ליה משום דכתיב עומר ולא גדיש וא"כ ס"ל דעומר שיש בו סאתים נקרא גדיש אינו

נדון בשורה כלומר אינו מצטרף עם ג' אחרים לב"ש ולא עם שנים אחרים [לב"ה] ואין בהם שכחה כלל. אך בחלוקת עומר שיש בו סאתים תלוי במחלוקת הטעמים. והנה רבינו מיעט העומר שיש בו סאתים משום דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש והדין עמו לפי שטעם זה הוזכר במשנה שאמרו חכמים לר"ג אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש כו' ולפי זה עומר שיש בו סאתים אינו מצטרף עם אחרים וכדברי הירושלמי. אך בתלמודא דידן ס"פ המוכר את הבית (דף ע"ב) אמרי' א"ר הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו תורת עומר עליו דשני עומרים שכחה שנים והוא אינם שכחה תורת גדיש עליו דתנן עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה ע"כ. הרי הדבר מבואר דר"ה אית ליה דאף דנקרא גדיש היכא דיש בו סאתים מ"מ נקרא עומר היכא דאיכא שנים אחרים בצדו ומצטרף עמהם זה העומר שיש בו סאתים וה"ל ג' ואין בשום אחד מהם שכחה וכדקי"ל דג' אין בהם שכחה. ומ"מ נראה דנפשטה בעיין דהיינו עומר שיש בו יתר על ד' קבין דפשיטא דמצטרף. ולענין הלכה פשיטא דקי"ל כתלמודא דידן ולעולם דעומר שיש בו סאתים נידון בשורה ותמהני איך רבינו לא הביא דין זה. ועיין במ"ש רשב"ם שם בגמרא. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפרקין דין ג') :

פרק ו

הלכה ז

בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו שם מעשר עני כו' שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו. תנן בפ"ח דפאה מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים ע"כ. והנה רבינו פירש שדבר זה מחוייב לכהנים ללויים ולישראל כל מי שיש לו מעשר עני חובה עליו לתת השיעורים ההם הנזכרים לכל עני ע"כ. וכן פירש הר"ע ז"ל. ולא ידעתי למאי איצטריך ללמד זה דמהיכא תיתי שישתנה הדין מישראל לכהן ולוי. והר"ש פירש מדה זו שאמרנו בין בכהנים עניים בין בלוים עניים בין בישראלים עניים ע"כ. וגם בזה לא נחה דעתי דמהיכא תיתי שיהיה חילוק ביניהם. והרב בעל תי"ט כתב דלפירוש הר"ש איצטריך כהנים ולוים דסד"א שכיון שיש להם תרומות ומעשרות לא נתחייב לתת להם ממעשר עני כדי שובען קמ"ל ע"כ. ואין בזה כדי שביעה. ואם לאו דמסתפינא מרבותי הייתי מפרש פירוש אחר במתני' והוא דהדבר פשוט דמאי דתנן אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חטים וכו' לאו בשעת ההפרשה קאי דהא בשעת ההפרשה יש לו שיעור מוגבל מן התורה דהיינו אחד מעשרים אלא דמיירי במי שכבר הפריש מ"ע ובא לחלקו לעניים אינו מחלק דבר מועט לכל עני ועני אלא נותן לכל אחד ואחד השיעור הקצוב ועלה

קאמר אידך מתני' וקאמר מדה זו אמורה בכהנים ולוים לומר שמי שהפריש תרומה שהיא לכהנים וכן מעשר ראשון שהוא ללוים אינו נותן דבר מועט לכל כהן וכהן או לכל לוי ולוי אלא נותן לכהן וללוי השיעור האמור גבי מעשר עני ומצינו כיוצא בזה גבי ראשית הגז דשיעורו הוא אחד ששים ואמרי' דמאי דתנן במתני' נותן לו משקל חמש סלעים היינו בישראל שיש לו גיזין הרבה ומבקש ליתנן לכהן ואמרי' ליה כל חד וחד לא תיבצר ליה מחמש סלעים משום דכתיב תתן לו וסמך ליה לעמוד ולשרת וכדאיתא בפי"א דחולין דף קל"ז וכן פסק רבינו בפ"י מה' בכורים דין א' ודין ט"ו יע"ש. והדבר מבואר דשיעור זה דראשית הגז דהוא אחד ששים הוא מדרבנן דמן התורה אין לו שיעור ואפ"ה כתב קרא תתן לו לומר שאם הפריש גיזות הרבה שיתן משקל חמש סלעים ואם כן גבי תרומה נמי אף שאין בו שיעור אם הפריש תרומה ויש בידו שיעור רב חייב לתת לכהן השיעור האמור גבי מעשר עני וכן במעשר ראשון. הן אמת שקשה לזה שהרי רבינו בפרקין כתב שחיוב זה שחייב לתת לכל עני ועני השיעור הקצוב הוא ממאמר הכתוב ואכלו בשעריך ושבעו ואמרי' תן להם כדי שביעה וכן כתב בפירוש המשנה ולפי זה גבי כהנים ולויים דלא כתיב בהו שביעה מנא לן שחייב לתת להם אותו השיעור. וראיתי לרש"י בפ"ג דעירובין דף כ"ט שכתב עלה דהך מתניתין דאין פוחתין דטעמא דאל יפחות משיעור זה הוא משום דנתינה בעינן ע"כ. ולפי זה בכל מתנות כהונה ולויה דכתיב בהם נתינה בעינן השיעור האמור במעשר עני, הן אמת שדברי רש"י הללו הם תמוהים בעיני דבירושלמי איתא בהדיא דטעמא הוא משום דכתיב ושבעו תן להם כדי שביעה ולדברי רש"י לא ידעתי איך נרמז בלשון נתינה השיעורים הללו וגבי ראשית הגז לא ילפינן שיתן לו שיעור משקל חמש סלעים אלא מדכתיב תתן לו וסמיך ליה לעמוד ולשרת וכמבואר בגמ' אבל בנתינה לבד אין לנו לרבות אלא שיעור כזית או ש"פ וכבר הר"ש עלה דמתני' דאין פוחתין דחה דברי רש"י הללו וכתב שאין הטעם אלא משום דכתיב ושבעו ורש"י עצמו בפירוש התורה בפ' ראה ובפ' כי תבא כתב דמדכתיב ושבעו נפקא לן הך דינא דאין פוחתין יע"ש. ומלבד מה שכתבנו עוד יגדל התימה על דברי רש"י דאיך יתכן לומר דמדכתיב נתינה למדנו שיעור זה דהא כל מקום דכתיב נתינה יש בו טובת הנאה לבעלים וא"כ גבי מעשר עני דכתיב נתינה על כורחין מיירי במעשר עני המתחלק בבית שיש בו טובת הנאה לבעלים וכדאיתא בפי"א דנדרים דף פ"ד ובפ' הזרוע דף קל"א דבמעשר המתחלק בגורן אין בו טובת הנאה משום דלא כתיב ביה נתינה אלא והנחת בשעריך ודין זה דאין פוחתין הוא דוקא במ"ע המתחלק בגורן וכדתנן במתני' אין פוחתין לעניים בגורן וכו' אבל המתחלק בבית לא נאמרו בו שיעורים

אלו וכדאיתא בתוספתא פ"ד דפאה הביאה רבינו בפרקין דין י"ב וא"כ איך יתכן לומר דמדכתיב נתינה גמרינן לאותם השיעורים דהא כל היכא דכתיב נתינה ע"כ לא נאמרו אותם השיעורים דהא כל היכא דכתיב נתינה מיירי במ"ע המתחלק בביתו ובזה ליכא שיעורא וכדכתיבנא. הן אמת שגם בדברי הראשונים ז"ל שכתבו דמדכתיב ושבעו נפקא לן שיעורא דמתני' מעולם הייתי תמה דהא בפ' כי תבא דכתיב ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה דמיירי במ"ע המתחלק בבית סיים קרא ואמר ואכלו בשעריך ושבעו אלמא דגם במ"ע המתחלק בבית צריך ליתן להם כדי שביעה ורבינו הביא פסוק זה דואכלו בשעריך ושבעו ללמוד הימנו שצריך ליתן להם כדי שביעה ואח"כ כתב דמעשר עני המתחלק בבית אין צריך ליתן כדי שביעה והדבר הוא תמוה דקרא במ"ע המתחלק בבית מיירי מדכתיב ונתת וע"כ צריכין אנו לומר דסכינא חריפא מפסקא לקראי דרישא דקרא דונתת מיירי במ"ע המתחלק בבית וסיפא דקרא דכתיב ושבעו מיירי במ"ע המתחלק בגורן וכבר הארכתי בזה במקום אחר יע"ש אך אליבא דרש"י אין דרך לנטות ימין ושמאל וכדכתיבנא: העולה ממה שכתבנו שדברי רש"י הללו שכתב דמדכתיב נתינה נפקא לן השיעורים השנויים במשנה הם דחויים וכבר חלקו עליו גדולי המורים ועיקר הטעם הוא משום דכתיב ושבעו ואמרי' תן להם כדי שביעה וא"כ נפל פיתא בבירא דאיך יתכן לומר דפירושא דמתני' דמדה זו אמורה בכהנים ולוים כו' הוא דגם במתנות כהונה ולויה צריך ליתן להם כדי שביעה הא בכהנים ולוים לא נאמר ושבעו וכדכתיבנא. ומיהו אפשר לומר דתנא דמתניתין ס"ל כרש"י דפי' דמאי דכתיב ונתת ללוי היינו מעשר ראשון ועלה כתיב ואכלו ושבעו א"כ למדנו דגם במעשר ראשון הניתן ללוי כתיב ביה ושבעו וא"כ צריך ליתן לו כדי שביעה ומינה ילפינן גם לתרומה הניתנת לכהן דצריך ליתן כדי שביעה: ודע שבמה שכתבנו דאף במתנות כהנים ולוים איכא שיעורא בנתינתם ניחא מה שהקשו התוס' בפ' כל שעה דף ל"ב ד"ה ואין דהא גבי תרומה קי"ל דחטה אחת פוטרת כל הכרי אע"ג דכתיב נתינה וכן הקשו בפ' הזהב דף מ"ז ד"ה קונים ובפ"ב דגיטין דף כ' ד"ה דלמא יע"ש, ועיין במה שכתבו בפ"ה דמנחות דף ס' ד"ה מי בעינן שימה דומיא דנתינה ודוק. ולפי מה שכתבנו ניחא דלעולם בעיקר ההפרשה ליכא שיעורא מן התורה דחטה אחת פוטרת כל הכרי אך אם נזדמן אצלו סך של תרומה ובא ליתנה לכהן צריך ליתן לו כשיעור והיינו דכתיב תתן לו גבי תרומה דבעינן שיעור נתינה ולמדנו השיעור מקרא דושבעו דכתיב במעשר ראשון והיינו ממש דומיא דראשית הגז דאע"ג דליכא שיעורא בהפרשה דשיעור זה דאחד מששים הוא מדרבנן וכדכתיבנא מ"מ אם נזדמנו לו גיזות הרבה צריך ליתן לו השיעור האמור במשנה דהיינו משקל חמש סלעים: שוב ראיתי

בתוספתא פ"ד דפאה אין פוחתין לעני בשנת מ"ע מחצי קב חטין או קב שעורין בד"א על הגורן אבל בתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש ושאר מתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש ע"כ. ואין ספק אצלי שתוספתא זו ראתה עינם של רבינו והר"ש ומש"ה נדחקו בפירושא דמתני' דמדה זו אמורה בכהנים ולוים שהרי התוספתא ס"ל דלא נאמרו שיעורים אלו במתנות כהונה ולויה כי אם במעשר עני משום דכתיב ביה ושבעו, ואפשר שגם התוס' שהקשו דאמאי לא בעינן כדי נתינה גבי תרומה הוא מכח התוספתא הלזו דקא אמרה נותן כל שהוא. ומ"מ אף כפי התוספתא הלזו אפשר ליישב קושיית התוס' דאפשר דמאי דאמרי' בתוספתא דבמתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא לאו דוקא כל שהוא וראיה לזה ממ"ש רבינו בדין י"ב בד"א כו' אבל אם היה המעשר בבית מחלקו לכל העניים אפי' כזית כזית ע"כ. וכן כתב הריב"ם בי"ד סי' של"א יע"ש ואיכא לעיוני דמשמע דדוקא כזית הא פחות מכזית לא ובתוספתא שכתבנו תניא אבל בתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש אלא שנראה דס"ל לרבינו דלעולם בעינן כזית אלא דקרי ליה כל שהוא לאפוקי השיעור הנאמר במתני' דאין פוחתין לעני ומצינו כיוצא בזה בפ' ראשית הגז דף קל"ז דכתב רש"י דכל שהוא לאו דוקא אלא איידי דאמר ר' דוסא שיעורא רבה אמור רבנן לשון שיעור מועט וגוזמא הוא ע"כ. וטעמא דבעינן כזית הוא משום דנתינה כתיב ביה ולעולם אין נתינה פחותה מכזית. ועיין במה שכתבו התוס' בפ"ב דשבת דף נ"ה ד"ה תתן לו ז"ל וי"ל דא"כ לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה כו' דמשמע דס"ל דאיכא שעורא בנתינה לכהן וזה סותר מה שכתבנו משמם שהקשו עלה דהך דחטה אחת פוטרת מקרא דכתיב תתן וצ"ע. וכדאמרי' בפ"ק דכריתות דף ז' עלה דשמן המשחה דכתיב ואשר יתן ממנו וגו' דר"י סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא כזית אף נתינה דזר כזית וכן פסק רבינו בפ"א מה' כלי המקדש דין י' יע"ש, וגבי מנחת חוטא דכתיב לא יתן עליה לבונה אמרינן בפ"ה דמנחות דף נ"ח דאינו לוקה עד שיתן כזית לבונה וכן פסק רבינו בפי"א מה' פסולי המוקדשין דין י"ב ולפ"ז מאי דאמרינן דבמתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא לאו דוקא אלא לעולם כזית בעינן בשעת הנתינה משום דכתיב תתן לו וכל היכא דכתיב נתינה לא הוי פחות מכזית אלא דבהפרשה ליכא שיעורא דומיא דראשית הגז דליכא שיעורא מן התורה בהפרשה אף דאיכא שיעורא בנתינה: אחר שכתבתי כל זה ראיתי לרבינו ישעיה בחידושיו סוף פ"ב דקדושין דף נ"ח עלה דההיא דאמרינן חטה אחת פוטרת כל הכרי שכתב ז"ל ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעינן כדי נתינה כדדרשינן גבי ראשית הגז. ונ"ל לתרץ דבודאי מצוה ליתן דבר חשוב כדתנן גבי ראשית הגז וכמה הוא נותן לו משקל

ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה והכי נמי תנן בשלהי פאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטין וקב שעורים כו' עד מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים פירוש גם כשמחלק תרומה בגורן או מעשר ראשון ללוים אל יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי נתקן מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה כו' ע"כ. והנה מ"ש או מעשר ראשון ללוים אל יפחות לכל אחד מחצי קב כו' אין הכוונה דבשעת הפרשה הוא מחוייב להפריש שיעור שיהא בו כדי נתינה דהא במעשר ראשון ששיעורו קצוב מן התורה אינו יכול לא להוסיף ולא לגרוע אלא כוונתו היא שאם יש בידו מעשר ראשון שיש בו כדי נתינה אל יחלק אותו לעניים אלא יחלקנו בענין שיהיה בו כדי נתינה, ומה שהוקשה לו מתרומה הכוונה היא כיון דחטה אחת פוטרת כל הכרי א"כ לא משכחת לה שיתן לכהן כדי נתינה דבשלמא במעשר ראשון ובמ"ע דאיכא שיעורא משכחת לה שיתן כדי נתינה אבל בתרומה דחטה אחת פוטרת כל הכרי לא משכחת לה לזה תירץ דאף דחטה אחת פוטרת מ"מ מצוה מן המובחר להפריש כדי נתינה כדי לקיים מצות ונתן. ויש לחקור לדעת הרב דשיעור זה דקי"ל בתרומה שהוא תרי ממאה בעין בינונית אם שיעור זה הוא כדי לקיים מצות נתינה. ונראה דודאי דשיעור זה דתרי ממאה הוא מדרבנן וכדמוכח הסוגיא דפ' ראשית הגז דף קל"ז אלא דס"ל דמן התורה למצוה מן המובחר אינו חייב להפריש אלא כדי שיהיה בנתינתה כדי נתינה ואתו חכמים והוסיפו ואמרו דצריך להפריש תרי ממאה ולעולם דחכמים לא אתו לפחות משיעור כדי נתינה דאם בתרי ממאה לא יהיה בו כדי נתינה פשיטא דצריך להוסיף כדי לקיים מצות נתינה אלא דחכמים באו להוסיף וכדכתיבנא. אך קשה לי לדבריו מאי דאמרי' בפ' ראשית הגז וליטעמיך ולרב מי ניחא והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ראשית הגז בששים ומאי קושיא אימא דהוי דומיא דתרומה ולעולם בעינן שיתן לכהן משקל חמש סלעים אלא דאתו חכמים לומר שאם יש לו שיעור רב שיפריש אחד מששים וכן מה שתירצו התם בגמ' דמתני' איירי בישראל שיש לו גיזין הרבה ומבקש ליתנן לכהן דאמרי' ליה כל חד וחד לא תיבצר ליה מחמש סלעים קשה לדבריו לעולם ראשית הגז הוא אחד מששים בין רב או מעט ואפי' אין בו משקל חמש סלעים סגי בהכי וקרא דאמר תתן הוא היכא דאיתרמי שיש לו גיזות הרבה, והדבר פשוט דשיעור זה דאחד מששים הוא מדרבנן דמן התורה ליכא שיעורא ואפ"ה קאמר קרא תתן להיכא דאיתרמי שיש לו הרבה וא"כ הכא נמי גבי תרומה אף דכתיב תתן מהיכא תיתי שיהיה מחוייב להפריש כדי נתינה אימא דקרא דכתיב תתן הוא דאי איתרמי שיש לו תרומה שיעור רב שיתן לכל כהן וכהן כדי

נתינה. עוד קשה לי לפי סברתו מההיא דהקשו בירושלמי ריש מסכת פאה עלה דמתני' דאלו דברים שאין להם שיעור דאמאי לא תני נמי תרומה בהדייהו. ולפי סברת רבינו ישעיה הא גבי תרומה איכא שיעורא מן התורה דהיינו שיפריש כדי נתינה ומלבד כל זה כבר כתבנו דבתוספתא גרסינן דבמתנות כהונה ולוייה נותן כל שהוא ואינו חושש ואין ספק דאישתמט ליה תוספתא הלזו דדוקא במ"ע נאמר שיעור זה משום דכתיב ושבעו אבל במתנות כהונה ולוייה דלא כתיב ושבעו לא אמרו שיעורים הללו:

הלכה טו

המקבל שדה לקצור אסור בלקט וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ב דפאה אמתניתין דקצרו לסטים דאם קצר חציה ומכר חציה שהלוקח נותן פאה לכל דאין המוכר זוכה בפאה שהיא מתרת עומרים אבל אם מכר מה שקצר הלוקח זוכה בפאה. תו בעי התם לוקח מהו שיזכה בפאה שהיא מתרת עומרים בפלוגתא דר"י ור' יהודה הנשיא ע"כ. ורבינו השמיט כל זה ולא ידעתי למה:

פרק ז

הלכה י

מי שאינו רוצה ליתן צדקה כו' ב"ד כופין אותו. ז"ל מרן הב"י יו"ד סי' רמ"ח והר"ן הסכים לתירוצא בתרא וכן דעת הרמב"ן שכתב דהא דאכפייה רבא לר"נ בר אמי לאו מחמת קיצותא דמתא הוה אלא שהיה עשיר ולא הוה עביד כדבעי ליה וכו', ותימה דהרמב"ן כתב בתשובה דהשבת עבוט היא מצוה שמתן שכרה בצדה ולפיכך אין בית דין של מטה מוזהרין עליה והתם נמי איכא לאו דכתיב לא תשכב בעבוטו ואיך כתב דס"ל כתירוצא בתרא. והיה אפשר לומר דלא תשכב בעבוטו הוי לאו הניתק לעשה ומש"ה כתב דהוי מצוה שמתן שכרה בצדה, אבל מ"מ ק"ל דממ"ש בתשובה הנזכרת בסוף דבריו ואם ירצו ב"ד לכוף יכולים לכוף משמע דס"ל תירוץ בתרא של התוספות ונראה דהתוספות כי מקשו וקא מתרצי לאו אחיובא הוא אלא ארשות ודוק:

הלכה יב

אין פוסקים צדקה על היתומים ואפי' לפדיון שבויים וכו'. מהריק"ו שורש ז' כתב דפדיון שבויים לא מיקרי צדקה סתם אלא צדקה דפדיון שבויים ועיין בשורש כ' וצ"ע:

פרק ח

הלכה א

הצדקה הרי היא בכלל הנדרים כו'. כתב הרשב"א ח"ג סי' נ"ב בכל לשון נכללו הלילות בכלל הימים הלכך מי שנדר ליתן פרוטה בכל יום יכול ליתן בין ביום בין בלילה ע"כ:

הלכה ד

ואם רצו הגבאים לצרף המעות ולעשותה דינרין כו'. בפרק ד' דשקלים תנן אין משתכרין בשל הקדש ואף לא בשל עניים. וכתב מהרימ"ט ח"א סי' קמ"ד דאין מותר להשתכר בהם אלא ע"י משכונות זהב וכסף וכגון דהבא פריכא. ותימה דבפ' שני דייני גזירות אמרינן דטעמא דהקדש הוא משום דאין עניות במקום עשירות ושל עניים דלמא מתרמי להו עניים וליכא למיהב ולפי זה אפילו על משכון של דהבא פריכא אין משתכרין בשל עניים ולא משכחת לה היתרא אלא להשתכר בהם בדבר המצוי בעין כגון אלו השולחנים וכמ"ש בעה"ת שער מ"ו ח"ד סי' ח'. ועל מה שהקשה שם מהרימ"ט על הרשב"א עיין בחי"ד סי' ט"ל שתירץ באופן אחר יע"ש:

הלכה ט

אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות. עיין במ"ש מרן בפ"י מהלכות מלכים דין י' ודו"ק:

פרק ט

הלכה יג

היו לו מאתים זוז אף על פי שאינו נושא ונותן בהם כו'. כאן הי' חסר לשון וכצ"ל או שהיו לו חמשים זה ונושא ונותן בהם: